

"MINA ELAN, AGA MITTE MINA, VAID KRISTUS ELAB MINU SEES"

Küllli Keel (Saard)

Seekordses Sulases alustame koguduses töötanud abiõpetajate tutvustamist. Esimene neist, Johannes Koppel, asus ametisse 1889. aastal. Käesolevas numbris kirjutame koguduse neljandast abiõpetajast Heinrich Richard Hoffmannist.

Perekond

Heinrich Richard Hoffmann sündis 4. juulil 1868 (vkj) Koeru kirikumõisas Järvamaal. Ta oli oma isa Järvamaa praosti Koeru kirikuõpetaja Heinrich Ferdinand Hoffmanni ja ema Anna Margarethe Elizabeth Mickwitzi 12. laps. Tema emapoolne vanaisa Dietrich Georg Mickwitz oli samuti kirikuõpetaja. Oma isalt päris Heinrich lahke ja armastava meele ning emalt kohusetunde.

Õdesid-vendi oli Heinrichil 13: Anna Wilhelmine, Anna Louise, Johannes Georg, Ferdinand, Selma Emilie, Carl Hermann Eduard, Eduard Theodor, Peter Johann Hermann, August Nikolai Christfried, Margarethe Helene Elisabeth, Otto Konrad Ernst, Arthur Friedrich Wilhelm ja Hugo Daniel Ernst. Kõik neli õde abiellusid hiljem kirikuõpetajatega: Anna Wilhelmine ja pärast tema surma Selma Emilie Kaarli koguduse õpetaja Johann Heinrich Braschega, Anna Louise õpetaja Daniel Burchard Lemmiga ning Margarethe Helene Elisabeth õpetaja Oskar Tombergiga, kes oli Heinrich Richardi eelkäijaks abiõpetajana Kaarli koguduses. Vend Arthur Friedrich Wilhelmist sai samuti kirikuõpetaja. Johannes Georg ja Carl Hermann Eduard surid noorelt. Ferdinand, Eduard Theodor, August Nikolai Christfried ja Hugo Daniel Ernst valisid endale arsti elukutse. Peter Johann Hermannist sai talupidaja ja arhitektist Otto Konrad Ernst töötas hiljem professorina Riias.

Heinrich Richard Hoffmann.

Kaarli koguduse arhiiv.

Õpingud

Heinrichi koolitee algas Paide erakoolis. Õpingud jätkusid 1881. aastal Eestimaa Rüütli- ja Toomkoolis Tallinnas, mille ta lõpetas 1887. aastal kiitusega. Samal aastal astus

Heinrich Tartu Ülikooli usuteaduskonda; õpingud lõppesid 1892. aastal. Kuulus korporatsiooni "Estonia". *Pro venia concionandi* ja *pro ministerio* eksamid sooritas ta 12. ja 13. oktoobril 1892 (vkj) Tallinnas. Prooviaasta möödus Nissi koguduses õpetaja E. Bruhnsi juures.

Abiõpetajana

Kodaveres ja Tallinnas

20.02.1894 (vkj) toimus Heinrich Hoffmanni ordinatsioonitalitus Tallinna Rüütli- ja Toomkirikus Eestimaa vikaarõpetajaks. 1895. aastal töötas ta abiõpetajana Kodaveres Liivimaal, pärast seda 1896. aasta veebruarist kuni 1900. aasta veebruarini abiõpetajana Tallinna Kaarli koguduses.

Sealt edasi oli ta Leipzigi Evangeelse Luterliku Misjoni teenistuses väikse vahega 19 aastat.

Korporatsioon "Estonia" rebased koos oldermanniga (1887. aastal. Ees istub Heinrich Richard Hoffmann.

Misjonitööl Indias

27.06.1896 (vkj) abiellus Heinrich Kodavere õpetaja Alexander Immanuel Vossi tütre Helene Mariega (1876–1941). Nende laulatus toimus Kodavere kirikus. Järelkasvu nende perele ei tulnud.

Heinrich tundis endas kutset tööks misjonipöllul. Oma osa oli selles Kodavere pastoraadi kontaktidel Leipzigi Misjoniseltsiga. Tõuke lõplikuks otsuseks oma elu siduda misjonitööga andsid Indiast tulnud misjonär F. Matthese jutlused ja misjonikoosolekud Tallinnas 1900. aasta jaanuaris. Abikaasa toetas plaani ja 1900. aasta aprillis sõitsid nad Leipzigi, et astuda Leipzigi Evangeelse Luterliku Misjoni teenistusse. Peale kaheksat nädalat Leipzigi misjonimajas õnnistati Heinrich Hoffmann 6. juunil 1900 Leipzigi Nikolai kirikus misjonidirektor Schwarzi poolt Indiasse tamili rahva juurde misjonitööle. Pärast neljakuulist viibimist Londonis Cambridge'is, kus ta koos abikaasaga õppis inglise ja tamili keelt, sõitsid nad 10. jaanuaril 1901 Indiasse. Tööd alustati Coimbatore (Madras) misjonär F. Matthese abilisenä; alates 1902 kuni aastani 1906 töötas Heinrich samas misjonijaamas juba iseseisvalt. Oma tööst Coimbatore on Hoffmann kirjutanud järgnevalt: *Siin on paganad küllalt valgeid inimesi näinud ja kui mina uulitsal käin, ei pane seda suuremat ükski tähele. Nemad on ka juba ristiusust küll kuulnud ja mõned on ka juba ristiusu vastalisi raamatuid lugenud ja ristiusu vastaseks saanud. Kui mina siin nagu näituseks küllades tehakse, uulitsatel oma kooliõpetajatega laulu laulda katsusin, et rahvast nõnda kokku kutsuda, siis tuleksid mõned küll, aga nad ei jääks mitte rahulikult pealt kuulama ja nende tulemise ja käimise pärast ei saaks ometi mitte hästi kõneleda. Sellepärast oleme meie hakanud oma tütarlaste koolimajas paganatele kutsumaid jutlusi pidama ja püüame siia,*

Abikaasa Helene Marie Hoffmann

niipalju kui võimalik, neid kokku kutsuda. Hakatuses jagasime ka trükitud teadaandmisi välja, aga sest ei olnud ühtigi kasu. Nüüd teeme seda, et ukse peal kostikoolilastega laulma hakkame, et sellega möödakäijaid sisse kutsuda. Nii oleme meie vahest üsna palju inimesi kokku kutsunud, aga vahest peab ka kolme, nelja inimese ees jutlusi pidama. Vahest on ka jutluse hakatusel 20-30 inimest koos, aga jutluse ajal lähevad üksteise järel ära. Nemad olid lootnud naljajuttu ehk muinasjuttu kuulda saada, nüüd aga räägitakse igavesest elust, patust ja Õnnistegijast ja meelega parandamisest. Ja see ei meeldi neile mitte. Seda nähes on aga jutlustajal väga raske vaimustusega edasi rääkida. Minul oli alguses lootus, et nende jutlustele enam ja enam niisuguseid inimesi saavad koguma, kes südametruu ja tõtt nende oma usust ei leia ja seda siit otsivad, aga neid on vähe leida. Siis lootsin mina ka, et kes ükskord on käima hakanud, et need korralikult ka minu seletustest osa saavad võtma ja et mina neile korrapärast tähtsamaid piibli jagusid oleks võinud ära seletada, aga ka seegi lootus ei ole siamaale täide läinud, iga kord kui mina jutlust tegin, on jälle uued kuuljad minu ees, kellele võimalikult täit õnnistuse teed lühidalt peab seletama.

1906 tehti Hoffmannile ülesandeks asutada Udamalpetti uus jaam. Aastatel 1908–09 töötas ta Mayaverami misjonijaamas, kus juhatas peale misjonitöö ka tütarlaste vaestemaja.

1909. aasta sügisel tuli Hoffmann kodumaale puhkusele ja püüdis siinsetes kogudustes äratada huvi misjonitöö vastu. Ta pidas misjonijutlusi Eesti- ja Liivimaa kirikutes ning tegi misjonireise Venemaale. 1910. aastal osales ta ülemaailmsel misjonikonverentsil.

1911. aastal läks ta koos abikaasaga tagasi Indiasse Tanjore jaama hooldajaks. Sealne protestantlik kogudus ulatus tuhande inimeseni. Tanjores oli tema juhatuse all ka suur poeglaste kool.

1914. aastal, kui puhkes Esimene maailmasõja, saabusid misjonäridele rasked ajad. Paljud saksa misjonärid vaenuliku riigi kodanikena kõrvaldati Inglismaa valitsuse poolt töölt ning saadeti Indiast välja. Hoffmann Vene riigi alamana sai edasi teenida. Misjonitöö anti Rootsi Evangeelse Luterliku Misjoni kaitse ja hooldamise alla. Saksa misjonäride lahkumine suurendas Hoffmanni tööpõldu. See jättis jälje ka tema tervisele.

Kodumaale naasis perekond Hoffmann 1919. aastal. Olles koos abikaasaga nakatunud malaariasse, ei olnud neil võimalik Indiasse enam tagasi pöörduda. Sama aasta novembris asus Heinrich aastaks tööle vikaarõpetajana Vaivaras.

Hoffmann oli pärast Arnold Wilhelm Nerlingit teine Tartu ülikooli usuteaduskonna lõpetanu, kes pühendas end misjonitööle Indias.

Indias misjonitööl olles kinnitas Heinrichil usk pattude andeksandmisest armust Kristuse ristisurma läbi, ta sai seal tundma Issanda väge palvemõju ja imede läbi. Kõike seda toonitas Hoffmann oma kõnedes ja väljendas ka ametivendadele oma eluga eeskujuks olles. Virumaa praost Gustav Johannes Beermann

*Läänemaa luteri pastorite konverents Märjamaal, 22.9.1931–24.9.1931.
Istuvad vasakult: Ferdinand Jakob Jürgenson, Arvid Leopold Brasche,
Gotthrd Haller ja Heinrich Richard Hoffmann,
seisavad Jaan Lääne ja Friedrich Robert Poolakes (Pohlamets).*

iseloomustas Heinrich Hoffmanni pärast tema surma kui inimest, kelle kohta käisid Pauluse sõnad: “Mina elan, aga mitte mina, vaid Kristus elab minu sees”.

Ridalas

5. septembril 1920. aastal valiti Heinrich Hoffmann Ridala koguduse õpetajaks ja Eestimaa Konsistorium kinnitas ta ametisse 30. septembril 1920. Ridalasse jäi ta tööle 14 aastaks. Õpetaja põhikohustuste kõrval asutas ta Ridalas noorte pasunakoori, mida ka ise juhatas. Endise misjonärina võttis õpetaja Hoffmann elavalt osa Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Misjoniseltsi tööst ja oli ka selle juhatuse liige.

1. aprillil 1934 palus Heinrich Hoffmann end Ridala õpetaja kohalt vabastada, kuna arvas, et halvenenud tervise tõttu ei suuda ta täita sealse kihelkonna nõudeid:

Lahkusuliste läbi, kellede arv Ridala kihelkonnas väga suur, on töö ja võitlemine nii suur ja tähtis kogu kiriku suhtes, et minu arvates nooremat ja värskemad tööjõudu siia tarvis on. Ei ole siin ju palju perekondi, milledes mitte üks ehk mitu liikmeid ei oleks baptistlased. Baptistlaste perekondadest kasvab üles rahva põli, kes on ristimata, kes ei ole ei ühegi koguduse liikmed. Ja baptistlaste vaade ristimisesakramendi kohta on ju nii mõjuv, et mitmed luteri koguduse liikmed oma lapsi ristimata jätavad. Vennastekoguduses püüavad juhtivat osa oma kätte saada rida hiljuti ärganuid, kes ülivaimulikus meeleolus kirikut ja kiriku Jumalateenistusi halvaks arvavad ja minu koostööd vennastekogudusega ja vendade koostööd minuga, mis umbes 1931. aastani väga sõbralikus vaimus edenes, halvavad !..! Mina arvan, et ülaltoodud andmetest selgub, kui tähtis siinne töö kogu kirikule on ja ma palun Jumalat, et ta kõikipidi sünds

õpetaja Ridala kogudusele kingiks.

Vabastatuna Ridala õpetaja ja perekonnaseisuametniku kohusetest, asus ta õpetaja emeeritusena elama Rakverre, kus aitas elavdada misjonitööd ja oli abiks õpetajatele nii maal kui linnas.

Emeeritusena Rakveres

Rakveres elades tundis ta muret ka katoliiklike mõjude pärast luteri kirikule. Oma kirjas piiskop Hugo Bernhard Rahamäele kirjutab ta kurvastuse ja murega: ... *et kirikut ja jumalateenistust tarvitatakse seks, et katoliku kiriku kombeid näidata, et kiriku õpetaja avalikul palvekoosolekul esineb vana aja katoliku preestri rüüs ja kannab ette vastavad osad ladina keeles ja ka vastulaulud olid ladina keeles, on ometi täitsa meie kiriku vaimu ja korralduste vastane, lubamatu teguviis.*

Rakveres sai ta elada vaid ühe aasta. Oma viimases öhtupalves soovis Hoffmann, et Jumal ta ilma suuremate kannatusteta ära kutsumaks. Järgmisel päeval, 11. juuni varahommikul 1935. aastal läks ta palve täide – ta suri südamerabandusse. 12. juunil toimetas kirstupanemise Heinrichi vend Viru-Jaakobi koguduse õpetaja Arthur Hoffmann, 14. juunil toimus suure rahvahulga saatel matus. Matusetalituse toimetas Viru praost Kadrina koguduse õpetaja Gustav Johannes Beermann ning ta maeti Rakvere kalmistule.

*Ilmunud ajakirjas
Sulane jaanikuul 2002*

HEINRICH RICHARD HOFFMANN

Sündinud: 16.07.1868 (04.07.1868 vkj) Koerus

Ristitud: 06.07.1868 Koeru koguduses

Konfirmeeritud: 22.07.1886 Koeru koguduses

Isa: Heinrich Ferdinand

(27.03.1820 Väike-Maarja – 29.10.1891 Koeru)

Ema: Anna Margarethe Elisabeth, snd Mickwitz (04.10.1829 Koeru – 19.05.1903 Tallinn)

Õed-vennad: 1. Anna Wilhelmine (03.06.1848 Koeru – 24.06.1875 Tallinn)

2. Anna Louise (25.11.1849 Koeru – 23.01.1918 Tallinn)

3. Johannes Georg (18.03.1851 Koeru – 31.03.1855 Koeru)

4. Ferdinand (17.03.1853 Koeru – 17.08.1916 Narva)

5. Selma Emilie (04.12.1854 Koeru – 24.11.1934 Tallinn)

6. Carl Hermann Eduard (15.07.1856 Koeru – 15.07.1856 Koeru)

7. Eduard Theodor (02.11.1857 Koeru – 26.10.1943 Schwetz)

8. Peter Johann Hermann (18.05.1860 Koeru – 17.05.1919)

9. August Nikolai Christfried (20.08.1862 Koeru – 08.09.1928 Märjamaa)

10. Margarethe Helene Elisabeth (25.01.1865 Koeru – 18.09.1940 Eberswalde)

11. Otto Konrad Ernst (23.09.1866 Koeru – 08.06.1919)

12. Arthur Friedrich Wilhelm (02.11.1870 Koeru – 01.02.1940 Schwetz)

13. Hugo Daniel Ernst (01.08.1873 Koeru – 30.06.1943 Schroda)

Hariduskäik: Paide erakool, 1881–87 Eestimaa Rüütli- ja Toomkool, 1887–92 Tartu Ülikooli teoloogiateaduskond

Akadeemiline kuuluvus: korporatsioon Estonia

Pro venia concionandi / pro ministerio: 12.10.1892 / 13.10.1892 Tallinn

Prooviaasta: Nissi koguduse õpetaja E. Bruhnsi juures

Ordinatsioon: 20.02.1894 Tallinna Rüütli- ja Toomkirikus Eestimaa vikaarõpetajaks

Teenistuskäik: 1894 Eestimaa vikaar, 1895 Kodavere koguduse abiõpetaja, veebr 1896 – veebr 1900 Tallinna Kaarli koguduse abiõpetaja, 1900–19 Lepizigi Ev. Lut. Misjoni teenistuses: 1900 liitub Leipzigi Missioniga, 1901 keeleõpe Cambridge'is, India misjonär: 1902–06 Coimbatore (Madras), 1905 lõi uue misjonijaama Udamalpetti, 1908–09 Mayaverami misjonijaam (samas juhatas tütarlaste vaestemaja), 1909–11 kodumaal puhkusel (misjonijutlused Eesti- ja Liivimaa kirikutes, misjonireisid Venemaale), 1911–19 Tanjore misjonijaam (samas poeglase kooli juhataja), 1919 Vaivara vikaarõpetaja, 1920–34 Ridala koguduse õpetaja, 1934 emerituuri Rakveres

Suurepärane tamili keele asjatundja

Laulatatud: 27.06.1896 Kodaveres

Abikaasa: Helene Marie, snd Voss (21.03.1876 Kodavere – 18.02.1941 Wreschen)

Lapsed: ei olnud

Surnud: 11.06.1935 Rakveres

Maetud: 14.06.1935 Rakveres